

Filosofie v TLP

PH0288 *Tractatus logico-philosophicus*

4. 5. 2010

Filosofie a věda

- a) Rozlišení vědy a filosofie (4.111)
- b) Odmítnutí filosofie jako „nauky“ (4.112., Pref.)
- c) Odmítnutí metafyziky jako teoretické disciplíny (6.53)
- d) Filosofie jako činnost: vymezení hranice mezi vyslovitelným a nevyslovitelným (4.113ff., Pref.)

Dva způsoby filosofování (4.112):

tzv. **konstativní** (výsledkem „nauky“ jsou „filosofické věty“)

x

tzv. **performativní** (výsledkem „činnosti“ je „ujasnění myšlenek“): průzkum a stanovení podmínek možnosti přesného vyjadřování. Filosofie usiluje o „logické ujasnění myšlenek“, jejím výsledkem je pak „vyjasnění vět“, tzn. určení toho, co lze vůbec (= smysluplně) říci a o čem (jasně, jednoznačně) mluvit nelze – o čem se tedy musí mlčet. Nástrojem tohoto vyjasnění je tzv. ideální jazyk, jeho prostřednictvím jsou „vytyčeny hranice myšlení“ (Pref.).

§ 6.53: „jediná správná metoda“

Celá má tendence a podle mne tendence všech lidí, kteří kdy zkusili zapsat či vyslovit etiku či náboženství, byla narážet na hranice jazyka. Tohle narážení na zdi naší klece je dokonale, absolutně beznadějně. Pokud etika vyrůstá z touhy říci něco o konečném smyslu života, absolutním dobru, o absolutně hodnotném, nemůže být vůbec vědou. To, co říká, v žádném smyslu nerozšiřuje naše poznání. Je ale dokladem jisté tendence v lidské mysli, kterou já osobně nedokážu hluboce nerespektovat a v životě bych ji nezesměšňoval.“ (*Přednáška o etice*, s. 79)

„Tendence k mystickému [der Trieb zum Mystischen] pochází z toho, že věda nedokáže uspokojit naše přání.“ (TB 25.5.15)

§ 6.54: „odkopnout žebřík“

„Ale pro toho, kdo se věnuje studiu jen proto, aby dospěl ke vhledu, jsou knihy a studia pouze příčkami žebříku, po němž stoupá k vrcholu poznání. Sotva jej jeden stupeň pozvedl, nechá jej za sebou. Naproti tomu ti, kdo se věnují studiu proto, aby naplnili svou paměť, neužívají příček žebříku ke stoupání, nýbrž je sbírají a nesou sebou jako náklad. Navždy zůstanou dole, protože nesou to, co mělo nést je.“

(srov. SCHOPENHAUER, A. *Svět jako vůle a představa*. Pelhřimov: Nová tiskárna. 1998. s. 59, § 7.)

„Dem aber, der studirt, um Einsicht zu erlangen, sind die Bücher und Studien bloß Sprossen der Leiter, auf der er zum Gipfel der Erkenntniß steigt: sobald eine Sprosse ihn um einen Schritt gehoben hat, läßt er sie liegen. Die Vielen hingegen, welche studiren, um ihr Gedächtniß zu füllen, benutzen nicht die Sprossen der Leiter zum Steigen, sondern nehmen sie ab und laden sie sich auf, um sie mitzunehmen, sich freuend an der zunehmenden Schwere der Last. Sie bleiben ewig unten, da sie Das tragen, was sie hätte tragen sollen.“

(*Die Welt als Wille und Vorstellung*, Zürich: Diogenes, 1977, s. 96, § 7, dostupné z [www: <http://www.zeno.org>](http://www.zeno.org).)

Terminologie TLP (4.1272f.)

Pojmy jako „*předmět*“, „*komplex*“, „*fakt*“, „*funkce*“, „*číslo*“ nejsou vlastními, nýbrž pouze **formálními pojmy** (4.1272f). Formální pojem (např. „Gegenstand“) tedy není nějakou abstraktní entitou (jako funkce nebo třída, 4.1272g), nýbrž „je dán už s předmětem, který pod něj spadá“ (4.12721). „Gegenstand“ proto není něčím *před* věcmi (x realismus). TLP je tedy **nominalistickým** spisem.

To, že „1“ je číslo, nelze vyjádřit nějakou abstraktní entitou „číslo“, pod kterou by náležela „1“ – to je „nesmysl“ (4.1272h), neboť „to, že něco spadá pod nějaký formální pojem jako jeho předmět, nelze vyjádřit větou, avšak ukazuje se to na samotném znaku tohoto předmětu.“ Jinými slovy, „číslówka ukazuje, že označuje číslo“. (4.126c, srov. 4.1212)

Proto říci, že „1 je číslo“, je stejný nesmysl jako „2+2 je ve tři hodiny rovno 4“ (4.1272i). Vyslovit to, že „1“ je číslo, totiž vůbec nemohu (ukazuje se to však), protože se to ukazuje, je to také nadbytečné. Stejně jako je redundantní tvrdit, že 2+2 je rovno 4 ve tři hodiny.

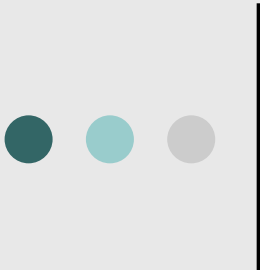
I když se zdá, že se „Gegenstand“, „Sachverhalt“ etc. vztahují k něčemu skutečnému, není tomu tak. Svět tvoří fakty a jazyk tvoří obrazy těchto faktů (= věty). Něco třetího mezi tím, co, *zdá se*, popisuje TLP, je přísně vzato nevyslovitelné (tzn. nepopsatelné). **Proto je TLP nesmyslný** (6.54), neboť jeho terminologie je pouze zdánlivou terminologií (jako je *Gegenstand* pouze „zdánlivým pojmem“, 4.1272a).

Forma a stylistika TLP

PH0288 *Tractatus logico-philosophicus*

4. 5. 2010

Wittgenstein jako autor: Jak „udeřit hřebík na hlavičku“? (TLP, Pref.)

„Byl bych rád zplodil dobrou knihu. Nedopadlo to tak; ale je už pryč čas, kdy by mohla být zlepšena.“ (PU, Pref.)

„Dnes jsem začal znovu pracovat na velkém strojopisu. Kéž by to jen šlo! Nepůjde-li to, nesmím být nešťastný. Obávám se toho, že budu ve své knize psát šroubovaným a špatným stylem.“ (Ms. 118, s. 89v, záznam z r. 1937)

„Obelhávat sám sebe, sám sobě lhát o vlastní nepoctivosti musí mít strašný vliv na styl; neboť to bude mít za následek, že v něm nebude možné rozlišit opravdové od falešného. To by mohlo vysvětlit nepoctivost Mahlerova stylu, ve stejném nebezpečí jsem i já. Pokud člověk hraje divadlo sám před sebou, musí se to projevit na stylu. Nemůže pak být sám sebou. Kdo *nechce* poznat sám sebe, píše svého druhu podvod. Kdo se *nechce* ponořit sám do sebe, protože je to příliš bolestivé, zůstane přirozeně i svým psaním jen na povrchu.“ (Ms. 120, s. 72v, 1937/38)

„Moje kniha, Logicko-filozofické pojednání, obsahuje vedle dobrého a poctivého [symbolismu] také kýč, tzn. místa, kterými jsem vyplnil mezery a to takříkajíc ve svém vlastním stylu. Kolik takových míst v knize je, nevím, a je těžké to nyní správně odhadnout.“ (Ms. 183, s. 30-31; 1930)

„Ostatně neznamená to, že bych byl zamilován do svého stylu. To nejsem.“ (Ms. 183, s. 101)

„Vše, co vůbec lze myslet, lze myslet jasně. Vše, co lze vyslovit, lze vyslovit jasně.“ (4.116)

Číslování vět TLP

Tractatus

- 4.0312 Die Möglichkeit des Satzes beruht auf dem Prinzip der Vertretung von Gegenständen durch Zeichen.
Mein Grundgedanke ist, daß die „logischen Konstanten“ nicht vertreten. Daß sich die *Logik* der Tatsachen nicht vertreten läßt.

Prototractatus

- 4.0102 Die Möglichkeit des Satzes basiert auf dem Prinzip der Vertretung von Gegenständen durch Zeichen.
- 4.0103 Mein Grundgedanke ist, daß die „logischen Konstanten“ nicht vertreten. Daß sich die *Logik* der Tatsachen nicht vertreten läßt.

Z dopisu von Fickerovi (5.12.19):

„[...] desetinná čísla musejí být bezpodmínečně vytištěna, protože sama o sobě dávají knize přehlednost a jasnost a bez tohoto číslování by byla kniha nesrozumitelným chaosem.“

(McGUINNESS – von WRIGHT (Hrsg.) *Briefwechsel mit B. Russell, G. E. Moore, J. M. Keynes, F. P. Ramsey, W. Eccles, P. Engelmann und L. von Ficker*. Frankfurt/M. Suhrkamp. 1980. s. 103.)

TLP je „přísně filosofický a zároveň literární“

„Práce je přísně filosofická a zároveň literární, přesto se v ní nežvaní.“
(Wittgenstein von Fickerovi, říjen[?] 1919)

„Radost při četbě Vaší knihy tedy už nemůže vzbudit obsah, který je již znám, nýbrž pouze forma, v níž se zjevně odráží osobitost jejího autora. Tím se kniha stává výkonem spíše uměleckým než vědeckým; to, co se v ní říká, ustupuje tomu, jak s to říká.“

(Frege Wittgensteinovi, 16.9.16.)

„Myslím, že jsem svůj postoj k filosofii shrnul tím, že jsem řekl: Filosofie by vlastně měla jen *básnit*.“

(*Rozličné poznámky*. Praha: Mladá fronta. 1993. s. 12.)

Návrh interpretace: exaktní terminologie x jasná myšlenka

„Mimoходом řečeno: Předměty jsou bezbarvé.“ (2.0232)

„Mimoходом řečeno: říci o *dvou* věcech, že jsou identické, je nesmysl, a říci o *jedné*, že je identická se sebou samou, neříká vůbec nic.“ (5.5303)

Jasnost x Exaktnost

Jasnost se týká záměru TLP – tzn. „vytyčit hranice myšlení“ a „ukázat, jak málo se dosáhne tím, když se [filosofické problémy – t.d.] vyřeší“ (Pref.).
(srov. *Grundgedanke*, 4.0312; „moje věty“, 6.54; „myšlenky TLP“, Pref.).

Exaktnost se týká řešení tohoto záměru, proto W. zavádí vlastní terminologii („tautologie“, „kontradikce“, „funkce“, „operace“ srov. 4.122c, 4.126b) právě v oblasti logiky (srov. Frege jako „exaktní myslitel“ 6.1271).

Exaktní je odpověď na otázku JAK (tzn. prostřednictvím čeho vytyčit hranice myšlení), jasnost se týká odpovědi na otázku PROČ (je jasné, že je nutné vytyčit hranice myšlení).

Srov. také výskyt spojení „je jasné, že“ (10x: 4.441, 4.5, 5.47, 5.476, 5.542, 6.1202, 6.1221, 6.1233, 6.124, 6.1263, 6.1271, 6.3631, 6.3751, 6.421, 6.422).

Srov.: KIENZLER, W. „Die Sprache des *Tractatus*: klar oder deutlich?“, in: Gebauer et. al. (Hrsg.) *Wittgenstein – Philosophie als Arbeit an Einem selbst*. München: Wilhelm Fink Verlag, 2009, 223-247.

(Ke stylistice TLP dále srov. FRANK, M. *Štýl vo filozofii*. Bratislava: Archa. 1995. s. 64-85.)